ئۇيغۇر خەلق ئەپسانە-رىۋايەتلىرى

كۆك گۈمبەز

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

ئۇيغۇر خەلق ئېپسانە-رىۋايەتلىرى

كۆك گۈمبەز

«ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى قامۇسى»
تەھرىر ھەيئىتى نەشرگە تەييارلىغان

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

图书在版编目(CIP)数据

维吾尔民间神话传说.2/《维吾尔民间文学大典》编委会编.－乌鲁木齐：新疆人民出版社，2006.2(2007.3重印)
(维吾尔民间文学大典)
ISBN 978－7－228－09844－6

Ⅰ.维... Ⅱ.维...Ⅲ.维吾尔族－神话－作品集－中国－维吾尔语（中国少数民族语言）
Ⅳ.I277.5

中国版本图书馆 CIP 数据核字(2006)第010508号

策　　划：阿布都热合满.艾白
　　　　　艾合买提.伊明

责任编辑：艾合买提.伊明
责任校对：阿布勒孜.阿巴斯 等

维吾尔民间神话传说 — 2(维吾尔文)

《维吾尔民间文学大典》编委会 编

新疆人民出版社出版
(乌鲁木齐解放南路348号 邮编：830001)
新疆新华书店发行
新疆新华印刷二厂印刷
880×1230毫米 32开本 12.625 印张 2插页
2006年 2月第1版　2007年3月第2次印刷
印数：4,001－6,000

ISBN 978－7－228－09844－6　定价：19.00元

پىلانلىغۇچىلار: ئابدۇراخمان ئەبەي
ئەخمەت ئىمىن

مەسئۇل مۇھەررىرى: ئەخمەت ئىمىن
مەسئۇل كوررېكتورى: ئابلىز ئابباس قاتارلىقلار

ئۇيغۇر خەلق ئەپسانە ـ رىۋايەتلىرى
كۆك گۈمبەز
«ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى قامۇسى» تەھرىر ھەيئىتى
نەشرگە تەييارلىغان
*
شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى نەشر قىلدى
(ئۈرۈمچى شەھىرى جەنۇبىي ئازادلىق يولى №348)
شىنجاڭ شىنخۇا كىتابخانىسىدىن تارقىتىلدى
شىنجاڭ شىنخۇا 2 ـ باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى
فورماتى: 1230 × 880 مىللىمېتىر، 32/1
باسما تاۋىقى: 12.625 قىستۇرما ۋارىقى: 2
2006 ـ يىلى 2 ـ ئاي 1 ـ نەشرى
2007 ـ يىلى 3 ـ ئاي 2 ـ بېسىلىشى
تىراژى: 4,001–6,000
ISBN 978-7-228-09844-6
باھاسى: 19.00 يۈەن

پىلانلىغۇچىلار: ئابدۇراخمان ئەبەي، ئەخمەت ئىمىن

مەسئۇل مۇھەررىرى: ئەخمەت ئىمىن

ئۈرۈمچى

2006-يىلى

此为试读，需要完整PDF请访问：www.ertongbook.com

ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىغا دائىر
30 كىتاب نەشردىن چىقتى

ئۇيغۇر خەلق ئەپسانە ـ رىۋايەتلىرى: كۆك ياللىق بۆرە	19.00 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق ئەپسانە ـ رىۋايەتلىرى كۆك گۈمبەز	19.00 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى بۇلبۇلگويا	17.00 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى يېرىل تېشىم، يېرىل	17.00 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى قىلىچ باتۇر	18.00 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى ئەجدىھا يىگىت	17.00 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى كۆھىقاپ پادىشاھىنىڭ قىزى	18.00 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى مېھرى نىقاب	17.00 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى ھۆۋەي باتۇر	17.00 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى دانىشمەن دىۋانە ۋە ئادىل پادىشاھ	17.00 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى مەلىكە بەرنا	17.00 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى بۇقا موزايلاپتۇ	17.00 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق داستانلىرى ئەمىرگۆر ئوغلى	17.00 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق داستانلىرى نۇزۇگۇم	17.00 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق داستانلىرى يۈسۈپ ـ زىلەيخا	18.00 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق داستانلىرى تاھىر ـ زۆھرە	18.00 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق داستانلىرى كاككۇك بىلەن زەينەپ	19.00 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق قوشاقلىرى ①	15.00 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق قوشاقلىرى ②	12.50 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق قوشاقلىرى ③	16.50 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق قوشاقلىرى ④	16.50 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق قوشاقلىرى ⑤	15.00 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق ماقال ـ تەمسىللىرى ①	19.00 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق ماقال ـ تەمسىللىرى ②	20.00 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق مەسەللىرى	8.00 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق لەتىپىلىرى	21.00 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق لاپلىرى	4.50 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق چاقچاقلىرى: ھېسام چاقچاقلىرى	15.00 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق ئويۇنلىرى	13.00 يۈەن
ئۇيغۇر خەلق تېپىشماقلىرى	5.00 يۈەن

(بۇ بىر يۈرۈش 30 كىتابنىڭ ئومۇمىي باھاسى 480 يۈەن)

مۇندەرىجە

تارىخىي شەخسلەر، تارىخىي ۋەقەلەر ۋە يەر ـ جايلار
توغرىسىدا II 1

«لاتمىنات» بۇتىنىڭ چېقىلىشى 3

قىرىق قىز دالاسى 12

ئاقسۇ 14

لىكەڭ 18

كۆتەكسارايى 20

تىلسىملىق قەلئە 25

قىزىل مىڭئۆي 27

ئاقشەھەر 30

«جىگدە يېغىلىقى» 33

كەلپىن 35

تۇرپان 37

ئىدىقۇت 38

تۇيۇق 41

غېرىب شەھەر 44

جوۋازچى مەھەللىسى 45

پىچان 50

توقسۇن 52

ئۈرۈمچى 55
ئانا قـوۋۇق 58
ئۇلانبـاي 66
كوشات شەھـىرى 74
مـىزان شەھـىرى 77
ئـەزانـدۆك 79
مازار ـ قەبرىلەر توغرىسـىدا 83
سۇلتان سۇتۇق بۇغراخان مازىرى 85
جەمەتلا غوجام مازىرى 90
سەرۋازلىرىم مازىرى 92
قۇمات پاششىم مازىرى 93
قىلىچ بۇغرام مازىرى 95
بۇۋىمەريەم خېنىم مازىرى 97
بۇۋىرابىيە مازىرى 99
ئىمام ئاسىم قەبرىگاھى 101
ئىماملىرىم 105
كۆك گۇمبەز 108
قۇربان ئاتام مازىرى 112
قىرمىشئاتام مازىرى 113
يەتتە قىز قەبرىسى 115
سەئىدىخان غوجام مازىرى 121

ئەمچەكغوجام مازىرى 122
تاغۇتاش، ئۆڭكۈر، دەريا - ئۆستەڭ، كۆل - بۇلاقلار
توغرىسىدا 123
بۇغدا تېغى 125
ئىدىقۇت تېغىنىڭ پەيدا بولۇشى 136
تەڭگەتاغ 140
ئالتۇنتاغ 142
تۇزتاغ 145
چەشتاغ 147
قۇمال تاغ 149
مۆلجەرتاغ 157
تاغدىن نىمە ئۇچۇن ئەكس سادا چىقىدۇ ... 158
چىم - چىم ئوغۇل 160
ئەسھەبۇلكەھب 163
داراتاغ ئۆڭكۈرى 167
نۇزۇگۇم ئۆڭكۈرى 174
تەلمەت 176
دەريانى توسقان چوڭ تاش 178
زەرەپشان 179
تەلۋىچۇك دەرياسى 180
قارايۇز 181

پەرھاد ئۆستىڭى 183
زەمىن 186
ئاقئۆستەڭ 188
كارىز 190
ئايدىڭكۆل 193
مارجان بۇلاق 195
نورۇز بۇلاق 197
ئۇستىخان بۇلاق 198
ھايۋانلار ۋە ئۆسۈملۈكلەر توغرىسىدا........ 201
ئىت بىلەن ئادەمنىڭ دوست بولۇشى 203
ئىت بىلەن مۇشۈكنىڭ ئۆچمەنلىكى 206
مۇشۈكنىڭ دۇمبىسى نېمىشقا يەرگە
تەگمەيدۇ 211
مۇشۈك ئادەملەرنىڭ ئۆيىدە قانداق ماكانلىشىپ
قالغان 213
مۈشۈك نېمىشقا يۈزىنى يۇيىدۇ 214
داۋغان قانداق پەيدا بولغان 216
كالا بىلەن ئادەم 219
كالىنىڭ سىيىق سۇ ئىچىشى 222
كالا بىلەن غاز 224

ئات نېمىشقا ئۆرە تۇرۇپ ئۇخلايدۇ 226
ئۆچكىنىڭ قۇيرۇقى نېمىشقا دىڭگىيىپ
تۇرىدۇ 227
تۆگىنىڭ بويىنى نېمىشقا ئەگمەچ 228
يولۋاسنىڭ تېرىسى نېمىشقا تاغىل 230
بۇلبۇل ۋە قىزىلگۈل 232
توغراق بىلەن قاغا نېمە ئۈچۈن ئۇزۇن ئۆمۈر
كۆرىدۇ 233
كەپتەر بىلەن قاغا 236
قاغا بىلەن بۈركۈت 238
قاغا نېمە ئۈچۈن قارا 240
لاچىن بىلەن ئادەمنىڭ كۈچ سىنىشىشى 242
شەپەرەڭ نېمە ئۈچۈن كېچىسىلا سىرتقا
چىقىدۇ 244
پاختەك قانداق پەيدا بولغان 248
ھۆپۈپ 251
شاتۇتى قانداق پەيدا بولغان 255
دەمدەرنىڭ ئۇلۇغلىنىشى 258
كەپتەرنىڭ كۆزى نېمىشقا قىزىل 260
جۇغۇلداق قانداق پەيدا بولغان 261

此为试读，需要完整PDF请访问： www.ertongbook.com

سۇلايمان ئەلەيھىسسالام بىلەن چۈغۈندەك ...263
توخۇ سۇ ئىچسە نېمە ئۈچۈن ئاسمانغا
قارايدۇ 266
خوراز بىلەن توز 267
يىلاننىڭ نېمە ئۈچۈن پۇتى يوق 269
كېلە قانداق پەيدا بولغان 270
پاتمىچۇقنىڭ قولتۇقى نېمە ئۈچۈن
قىزىل 273
چىۋىن قانداق پەيدا بولغان 276
پادىشاھ بىلەن چۈمۈلە 278
بوغداي دېنى نېمىشقا سوقىچاق 280
قوغۇن - تاۋۇز قانداق تارقالغان 282
قوغۇن دېگەن نام قانداق كېلىپ چىققان ...285
مېۋىلەرنىڭ خىسلىتى 288
ئەنجۈرنىڭ ئاتۇشتا ئۆستۈرۈلۈشى 289
جۈجەم، پادىچى يىگىت ۋە دىۋە 295
بادامنىڭ خاسىيىتى 302
ئۈزۈمنىڭ تارقىلىشى 305
«سامساق» دېگەن نامنىڭ كېلىپ چىقىشى ..310
بېھىنىڭ نېمىشقا سۈيى يوق 311

چامغۇر 313
چاكاندىنىڭ ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرۈشى 316
قوقاق ۋە يۇمغاقسۇت 317
يۇلغۇننىڭ غولى نېمە ئۈچۈن قىزىل 319
لەلى ئوت 321
بېدە نېمە ئۈچۈن ھەر يىلى كۆكلەپ
چىقىدۇ 322
توققۇز ئەجدىھا تال 323
مەدەنىيەت ھادىسىلىرى، ھۈنەر- سەنئەت ۋە باشقىلار
توغرىسىدا 329
ئون ئىككى مۇچەلنىڭ كېلىپ چىقىشى........... 331
توي مەرىكىسىنىڭ كېلىپ چىقىشى 338
بۆشۈك، جىنازا، قەبرە قاتۇرۇشنىڭ بارلىققا
كېلىشى 340
ئۆلۈم مەرىكىسىنىڭ كېلىپ چىقىشى 345
قىرىق تال چاچ قويۇشنىڭ كېلىپ چىقىشى 347
گۈلەم ۋە گىلەم 351
بادامدوپپا كىيىشنىڭ كېلىپ چىقىشى 353
ئېگەرنىڭ بارلىققا كېلىشى 355
ناغرىنىڭ پەيدا بولۇشى 357

چىمەنگۈل ۋە چىمەندوپپا 359
ئەفراسىياپ ۋە راۋاب 361
تەمبۇر، بەرباب ۋە ئۇدنىڭ كەشىپ قىلىنىشى 363
ساتار قانداق ياسالغان 364
نەي قانداق پەيدا بولغان 369
ئۇمۇر تەقسىماتى 372
ئىنسانلارنىڭ رىزقى نېمىشقا كېمەيـ
ـتىۋېتىلگەن 374
مۇغاللار نېمىشقا چۆچۈرە يېمەيدۇ 376
خىزىر ئەلەيھىسسالام ۋە قارا قاشلىق 377
ئادەملەر تۈز ئىشلىتىشنى قانداق بىلگەن .. 380
«بىرنى بىر دېگۈلۈك» 382
هاراق قانداق پەيدا بولغان 384
ئەھمىيەتسىز ماھارەت 388
ئايتىكىن بىلەن كۈنتېكىن 390

تارىخىي شەخسلەر، تارىخىي ۋەقەلەر
ۋە يەر-جايلار توغرىسىدا

تارىخىي شەخسلەر، تارىخىي ۋەقەلەر ۋە
يەر - جايلار توغرىسىدا II

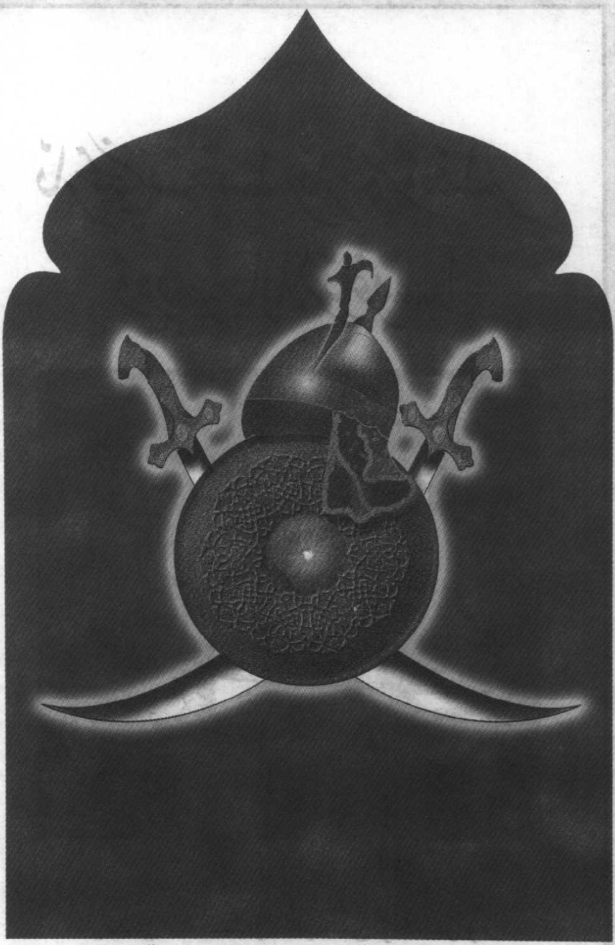

II

«لاتىمنات» بۇتنىڭ چىقىلىشى

رىۋايەت قىلىنىشىچە، ئىسلام دىنى كىرمەستىن بۇرۇن
«شەھرى بەر ــ بەر» (ھازىر دېيىلىۋاتقان توققۇز ساراي قە-
دىمكى شەھىرى) بەگلىكىدىكى تۈرك قوۋملىرىنىڭ ھەممىسى
بۇتپەرەس ئىكەن. بەگلىك ئورۇنلاشقان شەھەرنىڭ تاغ قىس-
مىدىن باشقا ئەتراپىنىڭ ھەممە يېرىنى ئېگىزلىكى يىگىرمە
سەككىز گەز كېلىدىغان سېپىل ئوراپ تۇرىدىكەن، سېپىل
ئۈستىدە ھەر ئىككى يۈز ئەللىك گەز ئارىلىقتا مۇداپىئە ئۆي-
لىرى تۇرغۇزۇلغانىكەن. شەھەرنىڭ شەرقىي تەرىپىدە تۆمۈر-
دىن چەمبەرلەنگەن ئىككى قاناتلىق چوڭ دەرۋازا بولۇپ، بىر
قانىتىنىڭ ئېگىزلىكى ئون بەش گەز، قېلىنلىقى بىر گەز
كېلىدىكەن. دەرۋازىنى ئاچقاندا ھەربىر قانىتىنى ئوتتۇزدىن
ئاتمىش ئادەم ئاچىدىكەن. دەرۋازا ئالدىغا بىر يېرىم يىل
سەرپ قىلىپ، يىگىرمە گەز ئېگىزلىكتە بىر چوڭ «لاتىم-
نات» بۇتى تۇرغۇزۇلغانىكەن. شەرق تەرەپتىن كەلگەن سودى-
گەرلەر ئات ــ ئۇلاغدىن چۈشۈپ، تەزىم بەجا كەلتۈرۈپ، ئە-
كەلگەن ياخشى يېمەكلىكلەرنى قاچىسىغا تىزىپ قويۇپ، بۇتنى
قوغدىغۇچى شەيخلەرگە پۇل ۋە ئۆز يۇرتلىرىنىڭ ياخشى مال-
لىرىدىن بېرىپ تارتۇقلىغاندىن كېيىن، شەيخنىڭ رۇخسىتى
ئارقىلىق شەھەر دەرۋازىسىدىن كىرەلەيدىكەن. غەرب تەرەپكى-

此为试读，需要完整PDF请访问：www.ertongbook.com